

HET PRINCESSEHOF.

Het museum „Het Princessehof” te Leeuwarden is dezer dagen een schilderij rijker geworden, dat, voor meer dan 300 jaren in onze stad door een Menniste Vermaner geschilderd, na vele omzwervingen weer in zijn vaderstad is aangeland.

Het schilderij bevond zich tot voor kort in een Duitsche verzameling en kon door de zeer welwillende medewerking van den kunsthandelaar C. J. Reijerse in den Haag verworven worden.

Het stuk is door den meester met naam en datum geteekend en wij zien daaruit, dat het in 1624 door den Mennisten Vermaner Lambert Jakobsz geschilderd is.

Onze schilder schijnt in het laatst van de 16e eeuw, waarschijnlijk te Amsterdam, geboren te zijn. Volgens de gewoonte van zijn tijd is hij in zijn studiejaren in Italië geweest, doch wij treffen hem reeds in 1620 te Leeuwarden aan, in welke stad zijn huwelijk in dat jaar voltrokken werd en waar hij op den 3en October 1637 is overleden. Hij heeft hier gewoond in een huis in het Jacobiner Hoff aan het eind van de Nieuweburen.

Voor eenige jaren werd op dezen schilder speciaal de aandacht gevestigd in de eerste plaats doordat in 1922 voor het Friesch Museum uit de collectie van baron von Hardt te Lucino bij Lugano kon worden aangekocht zijn schilderij, voorstellende: „De apostel Paulus in de gevangenis”, dateerende uit het jaar 1629, terwijl in 1924 dokter H. L. Straat alhier zijn archiefstudiën over Leeuwarder schilders in de Vrije Fries publiceerde en daarbij verschillende gegevens over onzen meester openbaar maakte.

In denzelfden tijd verwierf het Friesch Museum van den kunsthandelaar D. Komter door ruiling een stuk van den meester uit het jaar 1634, dat de geschiedenis van Izaak en Rebekka voorstelt.

Leeuwarden, waar Lambert Jakobsz gedurende een 18-tal jaren gewoond en een rol gespeeld heeft als voorganger der toen nog in de verdrukking levende Doopsgezinden en als schilder speciaal van bijbelsche onderwerpen, is door deze aanwinst dus in het bezit gekomen van drie hoofdwerken van den meester, die een goed overzicht van zijn werk leveren.

De nieuwe aanwinst in het Princessehof is zijn vroegste stuk hier en voorzover ik kan nagaan ook het oudst bekende zijner werken. Het is uit een vermelding in een ouden veilingscatalogus bekend, dat hij reeds in 1622 een landschap met figuren had geschilderd, doch dit schilderij is nog niet opgespoord kunnen worden.

Dr. Bredius, die indertijd de bemiddelaar was, door wiens tussenkomst het kniestuk, dat „Paulus in de gevangenis” voorstelt, werd verkregen, wees er reeds op, dat dit stuk beschouwd kan worden, door Rembrandt in zijn jeugd geschilderd. Ook Jan Lievens kan in verband genoemd worden.

Het landschap met bijbelsche voorstelling, dat thans een vaste plaats heeft gekregen in ons Princessehof kan zeer zeker in verband gebracht worden met de schildergroep waartoe ook P. Lastman en J. Pinas, beide leermeesters van Rembrandt, behooren. Een zoeken naar een wisselwerking van licht en donker kan hier ook reeds duidelijk worden waargenomen.

Het schilderij van Izaak en Rebekka uit 1634, uit de latere levensjaren van den schilder dus, vertoont in de rangschikking en standen der figuren zeker meer bestudeerde schoonheid, doch daar tegenover minder naïeve eerlijkheid.

Ik begon in dit artikel met er op te wijzen, dat het gemakkelijk was de nieuwe aanwinst aan Lambert Jakobsz toe te schrijven, omdat het door hem gesigneerd was. De technische hoedanigheden van het schilderij staven dit echter ook volkomen.

Een soortgelijke verdeeling, waarbij 'n figuurgroep links tegen een donkeren achtergrond en rechts een vergezicht met lichtend verschiert, zien wij op verscheidene zijner schilderijen.

Evenals op zijn schilderij in het Rijksmuseum, voorstellende de ongehoorzame profeet (1 Koningen 13 vs 11-14) vinden wij ook hier naast de menschen een ezel afgebeeld, terwijl o. a. de linkerhand, die de oude profeet op het Amsterdamsch stuk voor de borst houdt, haast gecopieerd schijnt naar diezelfde hand, die Josef in ons stuk ophoudt.

Het meest typisch echter is het koloriet van de figuurgroep, waarbij speciaal op een violet-rood en helder blauw gewezen kan worden, waarop ook reeds dr. Kurt Bauch in zijn boek over „Jacob Adriaensz Backer, Ein Rembrandtschüler aus Friesland” wees.

Naast het violette jak en den blauwen rok, die Maria draagt en het blauw-grijze buis en den gelen mantel met roode voering van Josef werken de blanke vleeschkleuren, waarin het kindeke en de gezichten der ouders geschilderd zijn, mee om aan de figuurgroep een schilderachtig niterlijk te geven.

Wij hebben, ik zou haast zeggen natuurlijk, ook hier met een bijbelsch gegeven te doen, want behalve eenige portretten hebben zoo goed als alle schilderijen van Lambert Jakobsz een onderwerp uit het Oude of uit het Nieuwe Testament.

Het gegeven is de vlucht van de heilige familie naar Egypte om te ontkomen aan den, door Koning Herodes, bevolen kindermoord te Bethlehem. De rust, die op die reis gehouden wordt was een geliefd onderwerp voor onze 16-eeuwse schilders.

Josef heeft den ezel, waarop moeder en kind de reis moesten volbrengen, uitgespannen. Het beest staat achter hem en knabbelt in de heesters, terwijl Josef het groote reiszadel op den grond heeft gezet en daarop is gezeten. Tegenover hem zit Maria met zichtbaar welgevallen en met moederlijken trots neerziende op het kindeke Jezus op haar schoot. Het kindeke heft lachend de handjes op naar de ouders, en Josef heft zijn beide handen op als wil hij het kindje van de moeder overnemen.

Inderdaad een tafereeltje van onroerende schoonheid en met een diep religieuze zin, in eerbiedigen ootmoed door een naïef geloovige geschilderd.

Lambert Jakobsz heeft van dit onderwerp ook een gekleurde tekening gemaakt, die in 1758 in de veiling van de verzameling van Sijbrand Feitama is verkocht aan Ploos van Amstel en die thans in het Prentkabinet te Berlijn wordt bewaard. Het zal te gelegener tijd nog eens de moeite waard zijn na te gaan of deze tekening al of niet een vóórstudie voor ons schilderij is geweest.

Aan het stuk is een voorloopige plaatsing gegeven op de verdieping waar de verzameling van vele duizenden tegels is opgesteld.

Behalve de vroege polychrome tegels met ornamenten, vindt men hier naast schepen, zee-meerminnen, ruiters, ridders, soldaten, ambachtslieden, vogels, bloemen enz., ook vele honderden tegels met bijbelsche voorstellingen. Deze bijbelsche tegels dateeren meest uit de 18e eeuw. Ze zijn zoowel van Hollandsch (speciaal Delftsch) als van Friesch (Makkumer, Harlinger of Bolswarder) fabrikaat, speciaal in blauwe of in paarse kleur.

Ook deze tegels zijn de moeite van het beschouwen waard, niet alleen om de aesthetische kwaliteiten er van, doch ook omdat ze ons een levendiger kijk geven op het godsdienstig karakter, het vertrouwd zijn met den bijbel, onzer voorouders, dan dikwijls uit de lezing van menigen dikken foliant kan worden verkregen.

Er kunnen inderdaad vele redenen zijn, waarom men een bezoek aan het Princessehof gaat brengen, om zich ook in dit hoekje van oud-Leeuwarden weer eens in te denken.

NANNE OTTEMA.